

Παρατηρήσεις για τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων που λαμβάνονται λόγω της νόσου COVID-19 – δεύτερη επικαιροποίηση

23 Μαρτίου 2020

Τι νέο υπάρχει στην παρούσα επικαιροποίηση

- Παρέχονται πρόσθετες πληροφορίες για τη διακοπή λειτουργίας των χώρων εργασίας
- Αναλύεται ο όρος «τήρηση κοινωνικών αποστάσεων» σε αντιδιαστολή με την πρακτική της «τήρησης των φυσικών αποστάσεων»
- Αναλύεται η σημασία της ενθάρρυνσης της αλληλεγγύης και της συμπαράστασης από την κοινότητα κατά την εφαρμογή των μέτρων τήρησης κοινωνικών αποστάσεων

Πεδίο εφαρμογής του παρόντος εγγράφου

Σκοπός του παρόντος εγγράφου είναι να υποστηριχθεί ο σχεδιασμός ετοιμότητας και η ανταπόκριση των συστημάτων δημόσιας υγείας στο πλαίσιο των μέτρων που λαμβάνονται για την τήρηση των κοινωνικών αποστάσεων και για τον περιορισμό της διασποράς της νόσου COVID-19.

Με την τήρηση των κοινωνικών αποστάσεων επιδιώκεται η ελαχιστοποίηση των επαφών μεταξύ των πολιτών· στα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων εντάσσονται και μια σειρά από μη φαρμακευτικά μέτρα αντιμετώπισης (ΜΦΜΑ)¹ που έχουν σκοπό να ανακόψουν τον ρυθμό μετάδοσης της νόσου και, κατ' επέκταση, να μειώσουν την πίεση που δέχονται οι υπηρεσίες υγείας [1, 2].

Στο παρόν έγγραφο αξιοποιούνται και υποστηρίζονται υπάρχοντα έγγραφα του ECDC όπως, μεταξύ άλλων, οι [κατευθυντήριες γραμμές για τη χρήση μη φαρμακευτικών μέτρων που αποσκοπούν στην καθυστέρηση και στον μετριασμό των επιπτώσεων του 2019-nCoV \[2\]](#), η [ταχεία αξιολόγηση κινδύνου: έξαρση της νόσου του νέου κορονοϊού – έκτη επικαιροποίηση \[4a\]](#), η [τεχνική έκθεση για τη χρήση αποδεικτικών στοιχείων στις διαδικασίες](#)

¹ Στα μη φαρμακευτικά μέτρα αντιμετώπισης (ΜΦΜΑ) περιλαμβάνονται επίσης μέτρα ατομικής προστασίας (υγιεινή των χεριών και του αναπνευστικού, κάλυψη του στόματος και της μύτης κατά τη διάρκεια του βήχα, χρήση αναπνευστήρα ή μάσκας προστασίας), καθώς και μέτρα για τους περιβάλλοντες χώρους (τακτικός καθαρισμός επιφανειών, ρούχων και αντικειμένων που χρησιμοποιούνται συχνά, αποφυγή κοινής χρήσης αντικειμένων και επαρκής αερισμός χώρων).

Διορθωτικό. Στις 26 Μαρτίου 2020, αναθεωρήθηκε το πρώτο εδάφιο του πίνακα 1 στη σελίδα 3. Στην αρχική έκδοση του παρόντος εγγράφου αναφέρονταν τα εξής: «Τα άτομα που καταγράφονται ως "επιβεβαιωμένα" ή "ύποπτα" κρούσματα COVID19 απομονώνονται [...] ή συνιστάται να τίθενται αυτοβούλως σε κατ' οίκον περιορισμό (ήπια κρούσματα)». Το εδάφιο αυτό έχει πλέον τροποποιηθεί για να διασφαλιστεί η συνοχή του με άλλα έγγραφα του ECDC.

Προτεινόμενη παραπομπή: Ευρωπαϊκό Κέντρο Πρόληψης και Ελέγχου Νόσων. Παρατηρήσεις για τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων που λαμβάνονται λόγω της νόσου COVID-19 – δεύτερη επικαιροποίηση. Στοκχόλμη: ECDC, 2020.

λήψης αποφάσεων κατά τη διάρκεια έκτακτων καταστάσεων για τη δημόσια υγεία [5] και το έγγραφο καθοδήγησης για τη συμμετοχή της κοινότητας σε έκτακτα περιστατικά δημόσιας υγείας που προκαλούνται από επικίνδυνες μεταδοτικές ασθένειες στην ΕΕ/ΕΟΧ [15].

Κοινό-στόχος

Δημόσιες υγειονομικές αρχές των κρατών μελών της ΕΕ/του ΕΟΧ και του Ηνωμένου Βασιλείου.

Κύρια σημεία

- Με την τήρηση των κοινωνικών αποστάσεων επιδιώκεται, με διάφορα μέσα, να ελαχιστοποιηθούν οι φυσικές επαφές μεταξύ των ατόμων και, κατ' επέκταση, να περιοριστούν οι πιθανότητες εμφάνισης νέων λοιμώξεων.
- Οι αποφάσεις για τον χρόνο και τον τρόπο εφαρμογής των μέτρων τήρησης κοινωνικών αποστάσεων πρέπει να τεκμηριώνονται πάντα με αποδεικτικά στοιχεία αλλά δεν πρέπει να λαμβάνονται αποκλειστικά και μόνο με γνώμονα τα εκάστοτε αποδεικτικά στοιχεία, παρά σε ελάχιστες περιπτώσεις. Κατά τη λήψη των αποφάσεων θα πρέπει επίσης να συνυπολογίζονται κοινωνικοί και πολιτικοί παράγοντες.
- Ο εντοπισμός κρουσμάτων και/ή νεκρών από τη νόσο COVID-19 σε άγνωστες αλυσίδες μετάδοσης αποτελεί ισχυρή ένδειξη για την αναγκαιότητα λήψης μέτρων κοινωνικών αποστάσεων, όπως π.χ. η διακοπή λειτουργίας χώρων εργασίας/σχολείων, η ακύρωση μαζικών εκδηλώσεων και η παραμονή σε καραντίνα των περιοχών που πλήττονται από την πανδημία.
- Οι χώρες που λαμβάνουν με έγκαιρο, αποφασιστικό, άμεσο, συντονισμένο και συνεκτικό τρόπο τα μέτρα διακοπής λειτουργίας και καραντίνας επιβραδύνουν πιθανότατα περισσότερο αποτελεσματικά τη διασπορά του ιού από ό,τι οι χώρες που λαμβάνουν τα μέτρα αυτά με καθυστέρηση.

Γενικό πλαίσιο

Λόγω της ραγδαίας κλιμάκωσης της νόσου COVID-19, ο ΠΟΥ παρότρυνε τις κυβερνήσεις όλων των χωρών να αναγάγουν τον έλεγχο της νόσου σε «κορυφαία προτεραιότητα» [3]. Παρόμοια έκκληση απηύθυνε και το ECDC στα κράτη μέλη της ΕΕ/του ΕΟΧ [4, 4a]. Στον παρόντα σύντομο οδηγό αναλύονται διάφορες πτυχές της εφαρμογής των μέτρων τήρησης κοινωνικών αποστάσεων, μεταξύ άλλων η διαδικασία λήψης αποφάσεων και ορισμένες από τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις που ενδέχεται να επιφέρει η εφαρμογή αυτών των μέτρων.

Διαδικασίες λήψης αποφάσεων για τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων

Η πανδημία COVID-19 συνιστά καινοφανή και ραγδαία εξελισσόμενη κατάσταση, στο πλαίσιο της οποίας η εφαρμογή μέτρων τήρησης κοινωνικών αποστάσεων μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη και να αναδειχθεί σε βασική συνιστώσα του σχεδίου αντιμετώπισης. Οι δημόσιες υγειονομικές αρχές πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι φορείς λήψης αποφάσεων γνωρίζουν και κατανοούν τους τρέχοντες επιστημονικούς παράγοντες αβεβαιότητας που συνδέονται με τον ιό [5]. Στους εν λόγω παράγοντες αβεβαιότητας συγκαταλέγονται μεταξύ άλλων:

- ο/οι ακριβής/-είς τρόπος/-οι μετάδοσης του ιού και η πιθανότητα μετάδοσής του μέσω του αέρα
- το χρονικό διάστημα έκθεσης στον ιό που είναι αρκετό για να οδηγήσει στη μόλυνση ενός οργανισμού
- η ελάχιστη μολυσματική δόση/ο ελάχιστος αριθμός ιικών σωματιδίων που απαιτούνται για την αρχική μόλυνση
- ο βαθμός μεταδοτικότητας πριν από την εκδήλωση συμπτωμάτων και το χρονικό διάστημα κατά το οποίο ο οργανισμός παραμένει μολυσμένος μετά την ανάρρωση
- αν οι εποχιακές μεταβολές επηρεάζουν τη μετάδοση του ιού
- η ανοσολογική απόκριση των ανθρώπων και η διάρκεια ανοσίας.

Στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων μπορούν να χρησιμοποιούνται τα μαθηματικά μοντέλα που προβλέπουν τις επιπτώσεις των μέτρων τήρησης των κοινωνικών αποστάσεων και βασίζονται στα χαρακτηριστικά των προσωπικών επαφών σε κάθε περιβάλλον, σε γνωστές ή εικαζόμενες παραμέτρους της μεταδοτικότητας, στην περίοδο επώασης και στη διάρκεια της ανοσίας [30].

Οι δημόσιες υγειονομικές αρχές πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι οι μη επιστημονικοί παράγοντες (π.χ. δυνατότητα εφαρμογής επιστημονικών συστάσεων, πίεση χρόνου, κοινωνικοπολιτικοί παράγοντες, θεσμικοί παράγοντες, οικονομικά συμφέροντα, πίεση από γειτονικές χώρες κ.λπ.) είναι σύμφυτοι με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν άλλωστε και την εφαρμογή των όποιων μέτρων αντιμετώπισης προτείνονται [1, 5]. Ως

εκ τούτου, οι αποφάσεις πρέπει πάντα να βασίζονται σε αποδεικτικά στοιχεία αλλά δεν πρέπει να λαμβάνονται αποκλειστικά και μόνο με γνώμονα τα εκάστοτε αποδεικτικά στοιχεία, παρά σε ελάχιστες περιπτώσεις.

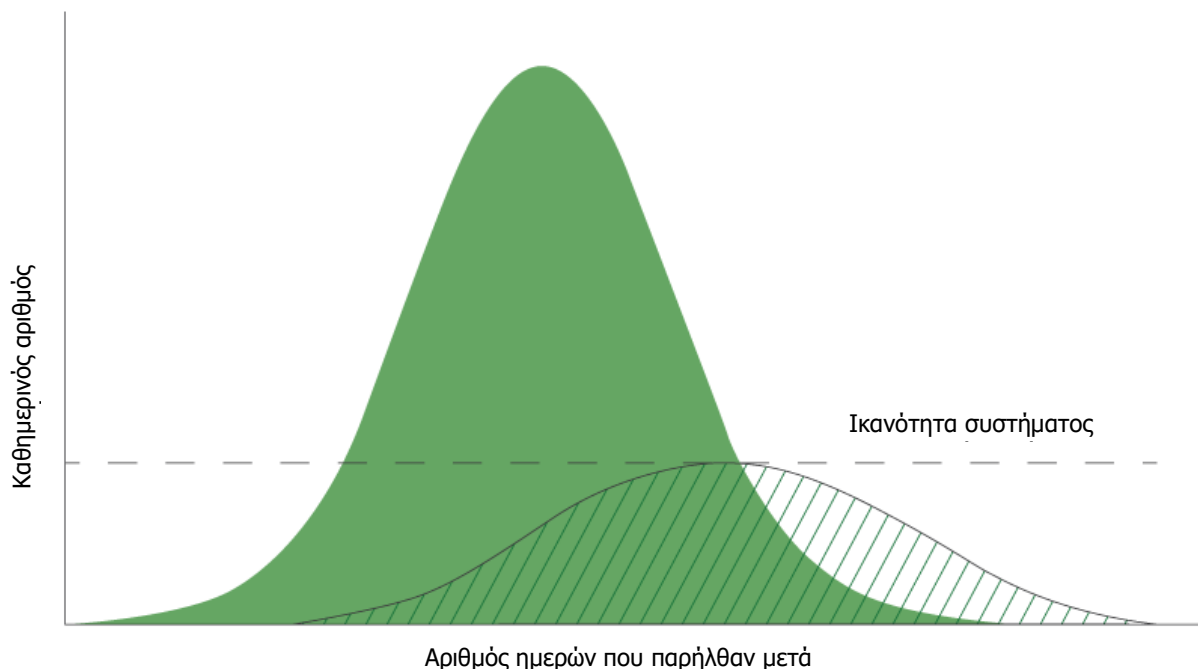
Τα διδάγματα που έχουν αντληθεί από προηγούμενες πανδημίες γρίπης (π.χ. από τις πανδημίες του 1918, του 1957, του 1968 και του 2009), από τις ετήσιες εποχικές εξάρσεις της γρίπης και από την έξαρση του SARS το 2003 μπορούν να λαμβάνονται υπόψη στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και εφαρμογής των μέτρων [31, 32]. Ωστόσο, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η νόσος COVID-19 είναι νέα νόσος με ιδιότυπα και άγνωστα ακόμα εν πολλοίς χαρακτηριστικά.

Στόχοι των μέτρων τήρησης κοινωνικών αποστάσεων

Ο όρος «τήρηση κοινωνικών αποστάσεων» αφορά τις προσπάθειες που καταβάλλονται, με διάφορα μέσα, προκειμένου να περιοριστεί ή να ανακοπεί η μετάδοση της νόσου COVID-19 σε (υπο)ομάδες του πληθυσμού μέσω της ελαχιστοποίησης των φυσικών επαφών μεταξύ δυνητικά μολυσμένων και υγιών ατόμων ή μεταξύ πληθυσμιακών ομάδων που εμφανίζουν υψηλό ρυθμό μετάδοσης της νόσου και πληθυσμιακών ομάδων που εμφανίζουν μηδενικά ή χαμηλά επίπεδα μετάδοσης. Τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων στο επίπεδο της κοινότητας πρέπει να λαμβάνονται παράλληλα με τις προσπάθειες απομόνωσης των κρουσμάτων (π.χ. ιχνηλάτηση επαφών [33]) όταν γίνεται σαφές ότι το μέτρο της απομόνωσης δεν επαρκεί από μόνο του για να καθυστερήσει η κορύφωση της επιδημίας, για να περιοριστεί η έκτασή της όταν αυτή κορυφωθεί χωρίς να υπονομευτεί η ικανότητα του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης, ή ενδεχομένως για να προστατευτούν οι ευπαθείς ομάδες που διατρέχουν κίνδυνο να νοσήσουν σοβαρά (εικόνα 1). Τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων καλύπτουν μεγάλο εύρος (πίνακας 1) και μπορούν να ταξινομηθούν σε «επίπεδα» με αύξουσα σειρά ανάλογα με την κλίμακα στην οποία εφαρμόζονται. Κάθε διαδοχικό επίπεδο μέτρων περιλαμβάνει όλα τα μέτρα των προηγούμενων επιπέδων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο επίκεντρο του όρου «τήρηση κοινωνικών αποστάσεων» βρίσκεται ο περιορισμός των φυσικών επαφών, ως μέσο ανακοπής της μετάδοσης της νόσου. Ωστόσο, ο περιορισμός των φυσικών επαφών μπορεί να οδηγήσει και στον περιορισμό των κοινωνικών επαφών, κάτι που δεν αποτελεί ρητό στόχο των υγειονομικών αρχών. Απεναντίας, η επιτυχία των μέτρων τήρησης κοινωνικών αποστάσεων που εφαρμόζονται για μεγάλη χρονική περίοδο εξαρτάται συνήθως από την –εξ αποστάσεως– διατήρηση των κοινωνικών επαφών με φίλους, μέλη της οικογένειας και συναδέλφους. Ως εκ τούτου, η επικοινωνία που διατηρείται μέσω του διαδικτύου αποτελεί κομβικής σημασίας μέσο για στεφθεί με επιτυχία η στρατηγική τήρησης των κοινωνικών αποστάσεων.

Εικόνα 1. Συνοπτική παρουσίαση των στόχων των μέτρων τήρησης κοινωνικών αποστάσεων που λαμβάνονται για να καθυστερήσει η κορύφωση της επιδημίας και για να προστατευθεί η ικανότητα του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης

Πίνακας 1: Περιγραφή των μέτρων τήρησης κοινωνικών αποστάσεων και του σκεπτικού εφαρμογής τους σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο

Μέτρο τήρησης κοινωνικών αποστάσεων	Περιγραφή	Σκεπτικό εφαρμογής
Τήρηση κοινωνικών αποστάσεων σε ατομικό επίπεδο		
Απομόνωση² κρουσμάτων	- Τα άτομα που καταγράφονται ως «επιβεβαιωμένα» ή «ύποπτα» κρούσματα COVID 19 απομονώνονται και είτε νοσηλεύονται (συνήθης πρακτική για τα άτομα με μέτριας ή μεγάλης έντασης συμπτώματα) ώστε να τους παρασχεθεί περίθαλψη, είτε παρακολουθούνται σε ειδικές εγκαταστάσεις απομόνωσης ή στο σπίτι (ήπια συμπτώματα) - Αν παρατηρηθεί εκτεταμένη μετάδοση εντός της κοινότητας, εκδίδεται συνήθως γενική σύσταση για παραμονή των ατόμων με συμπτώματα στο σπίτι - Η απομόνωση μπορεί να είναι εθελοντική ή υποχρεωτική	Διαχωρίζονται οι ασθενείς από τα υγιή άτομα ώστε να αποτραπεί η μετάδοση του ιού
Καραντίνα των επαφών²	- Υγιές/ή άτομο/α που ήρθε/ήρθαν σε υψηλού ή μέτριου κινδύνου επαφή με επιβεβαιωμένο κρούσμα COVID-19, σύμφωνα με τη διερεύνηση των επαφών - Η καραντίνα μπορεί να είναι προαιρετική ή υποχρεωτική²	- Οι αρχές συνιστούν συνήθως σε αυτούς τους πολίτες να τίθενται αυτοβούλως σε καραντίνα σε ασφαλές μέρος ή στο σπίτι και να ελέγχουν οι ίδιοι αν θα εμφανίσουν τα χαρακτηριστικά συμπτώματα του COVID-19· αν εκδηλώσουν τέτοια συμπτώματα, μπορούν να υποβληθούν άμεσα σε εξέταση - Απομόνωση από τα άλλα υγιή άτομα ώστε να αποτραπεί η μετάδοση του ιού αν εκδηλωθεί η νόσος, ακόμα και στο ασυμπτωματικό ή υποκλινικό στάδιο
Συστάσεις για παραμονή στο σπίτι	Γενική σύσταση προς το κοινό να παραμένει στο σπίτι και να αποφεύγει τις μαζικές συγκεντρώσεις και τις στενές επαφές, ιδίως με τις γνωστές ομάδες υψηλού κινδύνου	Συστάσεις στους πολίτες, και ιδίως στις ομάδες υψηλού κινδύνου, να τηρούν οικειοθελώς τις κοινωνικές αποστάσεις προκειμένου να περιοριστεί η μετάδοση του ιού, να μην αυξηθεί η νοσηρότητα του πληθυσμού και να μειωθεί έτσι η πίεση που ασκείται στο σύστημα υγείας
Τήρηση κοινωνικών αποστάσεων σε συλλογικό επίπεδο		
Διακοπή λειτουργίας εκπαιδευτικών ιδρυμάτων	- Σχολεία (περιλαμβάνονται οι βρεφονηπιακοί σταθμοί, οι παιδικοί σταθμοί, τα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) - Διακοπή λειτουργίας ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (περιλαμβάνονται τα πανεπιστήμια, τα ερευνητικά ιδρύματα κ.λπ.)	- Η πρόληψη των επαφών μεταξύ των παιδιών αποτελεί μέτρο πρόληψης που έχει δοκιμαστεί στις εξάρσεις της γρίπης και σε πανδημίες - Τα πανεπιστήμια και άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα συγκαταλέγονται μεταξύ των κλειστών χώρων εντός των οποίων συναθροίζεται μεγάλος αριθμός ατόμων - Στις μελέτες για τις εξάρσεις της γρίπης έχει αποδειχθεί ότι και τα δύο αυτά μέτρα είναι συνήθως περισσότερο αποτελεσματικά όταν εφαρμόζονται από τα αρχικά στάδια μετάδοσης του ιού και όταν διατηρούνται έως ότου περιοριστεί η κυκλοφορία του παθογόνου οργανισμού (μετά από αρκετές εβδομάδες) [34] - Είναι επίσης αναγκαίο να αποφεύγονται συναντήσεις/συναθροίσεις των νέων έξω από τα σχολεία ώστε να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα του μέτρου

² Στο πλαίσιο της δημόσιας υγείας, τα άτομα που καταγράφονται ως «επιβεβαιωμένα» ή «ύποπτα» κρούσματα λοιμώδους νόσου («κρούσματα») απομονώνονται ενώ οι επαφές τους (ανάλογα με τα επιδημιολογικά στοιχεία της νόσου), που είναι κατά βάση υγιή άτομα, τίθενται σε καραντίνα. Η λέξη «καραντίνα» εμπεριέχει την έννοια της επιβολής. Ορισμένες φορές χρησιμοποιούνται οι όροι «αυτοαπομόνωση», «εθελούσια καραντίνα» ή «αυτοβούλη καραντίνα» για τα άτομα που συμμορφώνονται οικειοθελώς με τις συστάσεις των δημόσιων υγειονομικών αρχών.

Μέτρο τήρησης κοινωνικών αποστάσεων	Περιγραφή	Σκεπτικό εφαρμογής
Διακοπή λειτουργίας των χώρων εργασίας	• Διακοπή λειτουργίας γραφείων, εργοστασίων, εμπορικών καταστημάτων, μονάδων γεωργικής παραγωγής, επιχειρήσεων του κατασκευαστικού τομέα, εστιατορίων, καφετεριών/μπαρ, αθλητικών σωματείων, εταιρειών μεταφορών εμπορευμάτων/επιβατών κ.λπ. • Μεταξύ των μέτρων περιλαμβάνονται τα εξής: ευέλικτα ωράρια εργασίας/εργασία σε βάρδιες, δυνατότητα εξ αποστάσεως εργασίας/τηλεργασίας, ενθάρρυνση των μέτρων τήρησης κοινωνικών αποστάσεων εντός του χώρου εργασίας, αυξημένη χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεδιάσκεψων για να μειωθούν οι στενές επαφές, περιορισμός επαφών μεταξύ των υπαλλήλων και των πελατών, περιορισμός επαφών μεταξύ των υπαλλήλων, εφαρμογή ευέλικτων πολιτικών για τις άδειες των υπαλλήλων και ενθάρρυνση λήψης και άλλων μέτρων αντιμετώπισης που συνδέονται με την ατομική προστασία και τον περιβάλλοντα χώρο	• Σκοπός είναι να αποτραπεί η μετάδοση του ιού σε μεσαίο έως μεγάλο αριθμό ατόμων που παραμένουν σε κλειστούς χώρους για μεγάλα χρονικά διαστήματα • Η σοβαρότητα του κινδύνου μόλυνσης στον οποίο εκτίθενται τα εκάστοτε άτομα και οι εκάστοτε ομάδες του πληθυσμού εξαρτάται από τον βαθμό συγχρωτισμού που παρατηρείται σε κάθε περιβάλλον εργασίας, καθώς και από τη συχνότητα και το είδος των επαφών των ατόμων. Έτσι, τα μέτρα της διακοπής λειτουργίας μπορούν να αφορούν ειδικά τους χώρους στους οποίους ο κίνδυνος μόλυνσης είναι υψηλός.
Μέτρα για ειδικές κατηγορίες πληθυσμού	Μέτρα που περιορίζουν τους εξωτερικούς επισκέπτες και τις επαφές μεταξύ τροφίμων/ασθενών σε κλειστές δομές όπως π.χ. σε: • Δομές που παρέχουν μακροχρόνια περίθαλψη σε ηλικιωμένους ή σε άτομα με ειδικές ανάγκες • Ψυχιατρικά ιδρύματα • Καταφύγια αστέγων • Σωφρονιστικά καταστήματα	• Στα εν λόγω ιδρύματα φιλοξενούνται, σε μεγάλο ποσοστό, άτομα που διατρέχουν μεγάλο κίνδυνο να νοσήσουν σοβαρά και να καταλήξουν από τον ιό. Στα ιδρύματα αυτά επικρατούν συχνά συνθήκες συγχρωτισμού και η έξαρση του COVID-19 μπορεί να οδηγήσει σε υψηλά επίπεδα νοσηρότητας και θνησιμότητας • Τα μέτρα θα πρέπει να εφαρμόζονται από τα πρώτα στάδια της έξαρσης της νόσου και θα πρέπει να παραμένουν σε ισχύ έως ότου ανακοπεί η κυκλοφορία της νόσου COVID-19 στην κοινότητα
Ακυρώσεις μαζικών εκδηλώσεων	• Πολιτιστικές εκδηλώσεις (θέατρα, κινηματογράφοι, συναυλίες κ.λπ.) • Αθλητικές εκδηλώσεις (ποδόσφαιρο, αθλητικοί αγώνες σε κλειστούς και υπαίθριους χώρους, αγώνες μαραθωνίου κ.λπ.) • Φεστιβάλ, λατρευτικές εκδηλώσεις • Σεμινάρια, συνεδριάσεις, εμπορικές εκθέσεις κ.λπ.	• Αποτρέπεται η μετάδοση του ιού σε μεγάλο αριθμό ατόμων που παραμένουν σε κλειστούς χώρους • Σε ορισμένες εκδηλώσεις –ακόμα και αν αυτές διεξάγονται σε υπαίθριους χώρους (π.χ. ποδοσφαιρικοί αγώνες)– οι θεατές ενδέχεται να έρθουν σε στενή επαφή μεταξύ τους, όπως π.χ. στα μέσα μεταφοράς, στις πύλες εισόδου και εξόδου κ.λπ.
Επιβολή υγειονομικού κλειού/καραντίνας για κτίρια ή κατοικημένες περιοχές	• Κτίρια ή ολόκληρες κατοικημένες περιοχές (πόλεις, περιφέρειες κ.λπ.) τίθενται σε καραντίνα και απομονώνονται	• Περιορισμός των επαφών μεταξύ των περιοχών με μεγάλο αριθμό κρουσμάτων και των περιοχών με μηδενικά ή χαμηλά επίπεδα μετάδοσης του ιού • Εξυπακούεται ότι τα ανωτέρω μέτρα (π.χ. διακοπή λειτουργίας σχολείων και ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ακυρώσεις μαζικών εκδηλώσεων) εφαρμόζονται ώστε, μεταξύ άλλων, να τηρούνται όσο το δυνατόν περισσότερο οι κοινωνικές αποστάσεις εντός των περιοχών που τίθενται σε υγειονομικό κλειό

Πότε πρέπει να δρομολογούνται τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων και οι στρατηγικές εξόδου

Η αποτελεσματικότητα των περισσότερων μέτρων τήρησης κοινωνικών αποστάσεων που χρησιμοποιούνται ως μέσο ελέγχου του COVID-19 δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Ωστόσο, λόγω της σχετικά υψηλής μεταδοτικότητας του ιού, η επίδραση που έχουν τα εν λόγω μέτρα στην έκταση της επιδημίας όταν αυτή φτάσει στην κορύφωσή της και στη δυνατότητα καθυστέρησης της κορύφωσής της είναι πολύ πιθανό να εξαρτάται από την έγκαιρη λήψη των μέτρων και από τα επιδημιολογικά χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής. Επιπλέον, η ταυτόχρονη εφαρμογή πολλών μέτρων σε διάφορα επίπεδα αυξάνει πιθανότατα και τη συνολική αποτελεσματικότητα του κάθε μέτρου χωριστά.

Τα αποδεικτικά στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί τόσο από την παρατήρηση και τα μοντέλα καταγραφής προηγούμενων πανδημιών (π.χ. πανδημία γρίπης), όσο και από την εμπειρία που αποκτήθηκε με την πανδημία COVID-19 στην Κίνα, υποδεικνύουν ότι οι χώρες που λαμβάνουν με έγκαιρο, αποφασιστικό, άμεσο, συντονισμένο και συνεκτικό τρόπο μέτρα για την τήρηση των κοινωνικών αποστάσεων επιβραδύνουν πιθανότατα περισσότερο αποτελεσματικά τη διασπορά του ιού από ό,τι οι χώρες που λαμβάνουν τα μέτρα αυτά με καθυστέρηση [6-8]: σύμφωνα με εκτιμήσεις, αν στην Κίνα οι διάφορες μη φαρμακευτικές παρεμβάσεις, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων, είχαν εφαρμοστεί μία εβδομάδα, δύο εβδομάδες ή τρεις εβδομάδες νωρίτερα, ο αριθμός των κρουσμάτων COVID-19 θα μπορούσε να ήταν μειωμένος κατά 66 %, 86 % και 95 %, αντίστοιχα, ενώ ο ιός θα μπορούσε να είχε πληξει πολύ λιγότερες περιοχές [9].

Ο χρόνος κατά τον οποίο πρέπει να τίθενται σε ισχύ τα μέτρα τήρησης των κοινωνικών αποστάσεων –διακοπή λειτουργίας υπηρεσιών, ακυρώσεις δραστηριοτήτων ή επιβολή καραντίνας σε ολόκληρες περιοχές– εξαρτάται από τις εκάστοτε περιστάσεις. Όταν η επιδημιολογική κατάσταση παρουσιάζει ταυτόχρονα στοιχεία τόσο από το σενάριο 3 (τοπικές εξάρσεις του ιού που αρχίζουν να συγχωνεύονται και γίνονται σταδιακά ενιαίες) όσο και από το σενάριο 4 (εκτεταμένη και συνεχής μετάδοση της νόσου COVID-19) [4], ο εντοπισμός κρουσμάτων και/ή νεκρών από τη νόσο COVID-19 σε άγνωστες αλυσίδες μετάδοσης αποτελεί ισχυρή ένδειξη για την αναγκαιότητα λήψης τέτοιων μέτρων. Επιπλέον, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων είναι καλύτερο να εφαρμόζονται ταυτόχρονα και σε πολλά επίπεδα, και όχι μεμονωμένα [7]. Αν π.χ. τα σχολεία κλείσουν αλλά οι χώροι εργασίας παραμείνουν ανοιχτοί, οι γονείς και οι φροντιστές που εργάζονται θα αναγκαστούν να ζητήσουν από τους παππούδες και τις γιαγιάδες να φροντίσουν τα (πιθανώς προσβεβλημένα από τον ιό) παιδιά. Το γεγονός αυτό μπορεί αμέσως να οδηγήσει στην αύξηση της μετάδοσης του ιού σε άτομα που διατρέχουν υψηλό κίνδυνο να νοσήσουν σοβαρά.

Εν τω μεταξύ, για να αποδέχεται το κοινό ευκολότερα τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων, είναι σημαντικό οι αρχές να ορίζουν και να ανακοινώνουν το συντομότερο δυνατό την προβλεπόμενη ημερομηνία λήξης ισχύος των μέτρων. Επίσης, πρέπει να διευκρινίζεται στους πολίτες ότι α) τα μέτρα ενδέχεται να παραταθούν, αν κριθεί επιβεβλημένο από τις περιστάσεις και ότι β) ορισμένα μέτρα ενδέχεται να αρθούν ή να χαλαρώσουν όσο άλλα μέτρα παραμένουν σε ισχύ. Επιπλέον, οι αρχές πρέπει να εκπονούν και να ανακοινώνουν στο κοινό τα σχέδιά τους για το ενδεχόμενο επαναφοράς εκτεταμένων μέτρων τήρησης κοινωνικών αποστάσεων, σε περίπτωση που η επιδημία αναζωπυρωθεί μετά την άρση των μέτρων. Το ECDC επεξεργάζεται και αναλύει επί του παρόντος πιθανές στρατηγικές εξόδου (σε συνδυασμό με τον κατάλληλο χρόνο εφαρμογής τους). Τα αποτελέσματα της ανάλυσης θα συμπεριληφθούν στην επόμενη έκδοση του παρόντος εγγράφου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, λόγω της ανυπαρξίας προγραμμάτων μαζικού εμβολιασμού, η επίτευξη υψηλού επιπέδου ανοσίας του πληθυσμού μέσω της φυσικής μόλυνσης από τον ιό («συλλογική ανοσία») είναι ο μόνος τρόπος με τον οποίο θα καταστεί σταδιακά εφικτό να περιοριστεί η μετάδοση της νόσου εντός της κοινότητας. Σε τελευταία ανάλυση, όταν η «συλλογική ανοσία» ανέλθει σε αρκετά υψηλά επίπεδα, τα μέτρα τήρησης των κοινωνικών αποστάσεων δεν θα έχουν πλέον καμία χρησιμότητα.

Παρατηρήσεις για τον χρόνο εφαρμογής των μέτρων τήρησης κοινωνικών αποστάσεων

Στη συνέχεια παρουσιάζονται ορισμένες από τις γενικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι αρχές όταν εφαρμόζουν τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων· αναλυτικά στοιχεία για τα επιμέρους μέτρα δίνονται στον πίνακα 2 που ακολουθεί.

Κοινωνικοί και πολιτικοί παράγοντες

Σε κάθε χώρα της ΕΕ/του ΕΟΧ επικρατούν διαφορετικές κοινωνικές, πολιτικές και συνταγματικές συνθήκες. Αυτό που σε μια χώρα μπορεί να θεωρείται αποδεκτό και εφικτό, μπορεί σε άλλη χώρα να μην είναι αποδεκτό ούτε εφικτό. Οι κοινωνικοί κανόνες και οι αξίες στις οποίες εδράζεται η ελευθερία των μετακινήσεων θα πρέπει να σταθμίζονται έναντι των αρχών της προφύλαξης και της αποδοχής των κινδύνων από τους πολίτες [10]. Τα προγράμματα μετριασμού των επιπτώσεων της πανδημίας είναι σημαντικό να εξετάζονται, να προβλέπονται και να σχεδιάζονται με γνώμονα τις σημαντικές αντιδράσεις που ενδέχεται να προκληθούν από τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων. Τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων δεν ακολουθούν παντού τους ίδιους κανόνες.

Ανθρώπινα δικαιώματα και αναλογικότητα των μέτρων αντιμετώπισης

Τα περιοριστικά μέτρα δημόσιας υγείας πρέπει πάντα να συμμορφώνονται τόσο με την ισχύουσα εθνική νομοθεσία, όσο και με τις διεθνείς νομικές και δεοντολογικές αρχές, όπως π.χ. με τις αρχές των Συρακουσών που έχουν εκπονηθεί από τον ΟΗΕ [11] και με το άρθρο 3 του διεθνούς υγειονομικού κανονισμού [12]. Με βάση τα ανωτέρω, πρέπει να εκπληρώνονται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

«Δημόσια ανάγκη, παραγωγή αποτελεσμάτων και επιστημονική αιτιολόγηση, αναλογικότητα και ελάχιστη δυνατή παραβίαση δεοντολογικών κανόνων, αμοιβαιότητα, δικαιοσύνη και τιμιότητα» [13].

Παραδείγματος χάρη, είναι σημαντικό οι πολίτες οι οποίοι τίθενται σε καραντίνα για να προστατευτεί ο ευρύτερος πληθυσμός να μην απομονώνονται σε περιβάλλοντα που διευκολύνουν τη μετάδοση της λοίμωξης. Επιπλέον, όλες οι κοινωνικές ή οικονομικές ομάδες του πληθυσμού πρέπει να τίθενται σε καραντίνα υπό τους ίδιους όρους [14].

Γνωστοποίηση κινδύνων

Πρέπει να εκπονείται ολοκληρωμένη στρατηγική για τη γνωστοποίηση κινδύνων. Μεταξύ άλλων, στο πλαίσιο αυτής της στρατηγικής, πρέπει να παρουσιάζονται στο κοινό το σκεπτικό και λόγοι για τους οποίους πρέπει να εφαρμοστούν τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων. Πέραν της ενημέρωσης του πληθυσμού για τα επιβληθέντα μέτρα, σημαντικό στοιχείο της στρατηγικής αποτελεί και η ενθάρρυνση των πολιτών ώστε να λαμβάνουν και οι ίδιοι μέτρα για την αυτοπροστασία τους. Η στρατηγική θα πρέπει να απευθύνεται σε διαφορετικά κοινά (πρέπει π.χ. να χρησιμοποιούνται και οι μειονοτικές γλώσσες). Είναι επίσης απαραίτητο να εγκαθιδρυθεί σύστημα παρακολούθησης ώστε να καταγράφονται οι στάσεις και οι απόψεις των πολιτών τόσο για την έξαρση της επιδημίας όσο και για τα μέτρα αντιμετώπισης της έξαρσης του ιού [15].

Αντιμετώπιση κοινωνικού στιγματισμού

Σύμφωνα με στοιχεία που έχουν συλλεγεί από προηγούμενες μολυσματικές επιδημίες, τα άτομα και/ή οι πληθυσμιακές ομάδες που τίθενται σε καραντίνα ή σε οικειοθελή απομόνωση –ακόμα και αν δεν έχουν μολυνθεί από τον ιό– συχνά στιγματίζονται [16] και δυσκολεύονται έτσι να αποδεχθούν τα μέτρα της δημόσιας υγείας που βρίσκονται σε ισχύ, γεγονός που μπορεί να έχει μακροπρόθεσμες κοινωνικές επιπτώσεις [17]. Είναι σημαντικό οι αρχές να προλαμβάνουν τον πιθανό κοινωνικό στιγματισμό των πολιτών τους, προωθώντας την έννοια της αλληλεγγύης εντός του πληθυσμού: όλοι μας κινδυνεύουμε έως έναν βαθμό και «σε αυτήν την ιστορία είμαστε όλοι μαζί» [18].

Στήριξη πολιτών και κοινοτήτων που εφαρμόζουν μέτρα τήρησης των κοινωνικών αποστάσεων

Οι αρμόδιες αρχές, για να διευκολύνουν την αποδοχή και την εφαρμογή των μέτρων κοινωνικής απομόνωσης, πρέπει να προετοιμάζουν και να ανακοινώνουν σύστημα υποστήριξης ώστε να διασφαλίζουν την απρόσκοπτη παροχή σημαντικών υπηρεσιών και αγαθών (π.χ. τρόφιμα, φάρμακα και πρόσβαση σε υγειονομικές υπηρεσίες) στους πολίτες και στις κοινότητες που εφαρμόζουν μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων [19, 20]. Οι αρχές πρέπει επίσης να δίνουν έμφαση στις επιπτώσεις που ενδέχεται να προκαλέσουν τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων στην ψυχική υγεία των πολιτών [17, 19]. Η ανάπτυξη των επαφών με τους φίλους, το οικογενειακό περιβάλλον και άλλα δίκτυα των πολιτών μέσω των διαδικτυακών συστημάτων επικοινωνίας και μέσω τηλεφώνου συμβάλλει σημαντικά στη βελτίωση της ψυχικής υγείας. Οι αρχές πρέπει επίσης να ενθαρρύνουν την ατομική σωματική άσκηση –είτε στο σπίτι είτε σε εξωτερικούς χώρους– και πρέπει να συμβουλεύουν τους πολίτες να καταναλώνουν υγιεινά, ισορροπημένα γεύματα, να πίνουν αρκετό νερό, να αποφεύγουν το κάπνισμα, το αλκοόλ και τα ναρκωτικά [35].

Ειδική στήριξη σε ευπαθείς ομάδες

Τα ευπαθή άτομα –π.χ. ηλικιωμένοι, άτομα με υποκείμενα νοσήματα, άτομα με αναπηρία, ψυχικά πάσχοντες, άστεγοι και μετανάστες χωρίς νόμιμα έγγραφα– πρέπει να λαμβάνουν επιπλέον στήριξη [4a]. Οι αρχές θα μπορούσαν να συντονιστούν και να υποστηρίξουν τις ομάδες της κοινωνίας των πολιτών και τις θρησκευτικές ομάδες που φροντίζουν ήδη αυτά τα άτομα [15].

Ενθάρρυνση της αλληλεγγύης και της συμπαράστασης από την κοινότητα

Σύμφωνα με ανεπίσημα στοιχεία πολλών χωρών, μετά την επιβολή των αυστηρών μέτρων της καραντίνας από τις αρχές της κοινότητας εκδηλώθηκαν αυθόρμητες κινήσεις συμπαράστασης. Μεταξύ άλλων, πολίτες τραγουδούσαν μαζί και χειροκροτούσαν τους επαγγελματίες υγείας από τα μπαλκόνια των πολυκατοικιών τους, αναρτούσαν πανό με μηνύματα συμπαράστασης (όπως π.χ. το μήνυμα «Andrà tutto bene» στην Ιταλία το οποίο μεταφράζεται ως «Όλα θα πάνε καλά»), δώριζαν τρόφιμα και μάσκες προσώπου, επικοινωνούσαν με ηλικιωμένους ή ευπαθείς γείτονες για να τους μεταδώσουν το αίσθημα της συμπαράστασης και της φροντίδας. Επίσης, στην επιχειρηματική κοινότητα εκδηλώθηκαν πρωτοβουλίες από τους παραγωγούς αλκοολούχων ποτών, οι οποίοι αποφάσισαν να στραφούν στην παραγωγή προϊόντων απολύμανσης χεριών που βρίσκονται σε έλλειψη σε πολλές περιοχές. Η επίσημη αναγνώριση και ενθάρρυνση αυτών των κινήσεων αλληλεγγύης και συμπαράστασης εντός της κοινότητας ενδέχεται να ενισχύσει την προσήλωση των πολιτών σε αυτά τα πολύ απαιτητικά μέτρα.

Οικονομική αποζημίωση για την απώλεια των εισοδημάτων και των θέσεων απασχόλησης

Τα περιοριστικά μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων επιβαρύνουν βραχυπρόθεσμα –και ενδεχομένως μεσοπρόθεσμα– και την οικονομία [1]. Οι οικογένειες, οι κοινότητες και οι επιχειρήσεις θα επηρεαστούν από την κατάσταση αυτή, αλλά τις μεγαλύτερες δυσκολίες θα αντιμετωπίσουν πρωτίστως οι χαμηλόμισθοι και οι περιστασιακά απασχολούμενοι (συμβάσεις μηδενικών ωρών). Η οικονομική αποζημίωση των πληγέντων από την πανδημία μπορεί να χαρακτηριστεί καίριο συστατικό της ευρύτερης στρατηγικής πρόληψης επειδή μπορεί να διευκολύνει την προσήλωση των πολιτών στα επιβεβλημένα μέτρα δημόσιας υγείας [22].

Διασφάλιση της συνέχισης των δραστηριοτήτων

Ως «διαχείριση της συνέχισης των δραστηριοτήτων» νοείται η διαδικασία κατά την οποία οι οργανισμοί διασφαλίζουν ότι οι σημαντικότερες δραστηριότητες και διαδικασίες τους εκτελούνται κανονικά παρά την επέλευση συμβάντων ή καταστάσεων που αποδιοργανώνουν τη λειτουργία τους. Ορισμένα από τα μέτρα συνέχισης των δραστηριοτήτων, όπως π.χ. η τηλεργασία, μπορούν άλλωστε να περιορίσουν τη μετάδοση του ιού [23]. Η συνέχιση των δραστηριοτήτων πρέπει να διασφαλίζεται για εκείνες τις ζωτικής σημασίας υπηρεσίες που, όταν αποδιοργανώνονται, προκαλούν πολύ σοβαρές κοινωνικές συνέπειες (π.χ. υπηρεσίες επιβολής του νόμου, υγειονομική περίθαλψη, πυροσβεστικές υπηρεσίες, δομές μακροχρόνιας περίθαλψης, φαρμακεία, καταστήματα ειδών διατροφής, πάροχοι υπηρεσιών διαδικτύου, σωφρονιστικά καταστήματα και υπηρεσίες κοινής ωφελείας - νερό, φυσικό αέριο, ηλεκτρισμός). Μέτρα στήριξης για τη συνέχιση των δραστηριοτήτων πρέπει ωστόσο να λαμβάνονται και για τις μη κρίσιμες και μικρότερες επιχειρήσεις, οι οποίες ενδέχεται να απειλούνται περισσότερο από το φάσμα της χρεοκοπίας [24].

Αξιολόγηση διαδικασιών και αντικτύπου

Οι επιδημιολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις των επιβεβλημένων μέτρων τήρησης κοινωνικών αποστάσεων θα πρέπει να παρακολουθούνται σε όλη τη διάρκεια επιβολής τους και θα πρέπει να αναπροσαρμόζονται ανάλογα με τις ανάγκες και σε πραγματικό χρόνο. Μετά την άρση των μέτρων, θα πρέπει να διενεργείται συστηματική, ολοκληρωμένη εκ των υστέρων αξιολόγηση σε όλα τα περιβάλλοντα με σκοπό την άντληση διδαγμάτων και τη βελτίωση των πρακτικών που είναι πιθανό να εφαρμοστούν στο μέλλον, αν π.χ. αναζωπυρωθεί η επιδημία [1, 15].

Πίνακας 2. Συνοπτική παρουσίαση των διαδικασιών εφαρμογής, των ενδιαφερομένων, των παρατηρήσεων και των ενδεχόμενων εμποδίων για κάθε είδους μέτρο τήρησης κοινωνικών αποστάσεων που πρέπει να εφαρμοστεί

Μέτρο τήρησης κοινωνικών αποστάσεων	Ενδιαφερόμενοι (πέραν των δημόσιων υγειονομικών αρχών)	Παρατηρήσεις και ενδεχόμενα εμπόδια
Τήρηση κοινωνικών αποστάσεων σε ατομικό επίπεδο		
Απομόνωση κρουσμάτων	Αρχές σε τοπικό και/ή εθνικό επίπεδο που έχουν αρμοδιότητες στους ακόλουθους τομείς: - Εσωτερικές υποθέσεις - Δικαστικό σύστημα και όργανα επιβολής του νόμου	- Όταν παρατηρείται εκτεταμένη μετάδοση του ιού, οι αρχές δύνανται να ζητούν από τα άτομα που έχουν καταγραφεί ως «επιβεβαιωμένα κρούσματα COVID-19» και εκδηλώνουν ήπια συμπτώματα ή από τα άτομα που εκδηλώνουν τα χαρακτηριστικά συμπτώματα του COVID-19 να τίθενται αυτοβούλως σε κατ' οίκον περιορισμό - Οι αρχές πρέπει να εξετάζουν το ενδεχόμενο της υποχρεωτικής απομόνωσης των κρουσμάτων και/ή της επιβολής καραντίνας στις επαφές των κρουσμάτων, αν δεν τηρείται η σύσταση για αυτοαπομόνωση ή οικειοθελή καραντίνα - Η τηλεργασία μπορεί να μην είναι εφικτή για όλους τους εργαζόμενους που τίθενται σε καραντίνα και ορισμένοι από αυτούς ενδέχεται να υποστούν οικονομική ζημία - Βασικές υπηρεσίες (υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, σχολεία, υπηρεσίες κοινής ωφελείας κ.λπ.) ενδέχεται να επηρεαστούν σοβαρά, αν μεταξύ των κρουσμάτων που εντοπίζονται και/ή των επαφών που ιχνηλατούνται υπάρχουν εργαζόμενοι που επιτελούν κρίσιμο ρόλο στις υπηρεσίες αυτές - Κατά τη διάρκεια της αυτοαπομόνωσης οι πολίτες πρέπει να απολυμαίνουν τους περιβάλλοντες χώρους και να χρησιμοποιούν και άλλα μέσα ατομικής προστασίας (υγιεινή χεριών και κάλυψη στόματος και μύτης κατά τη διάρκεια του βήχα) - Οι συμπτωματικοί ασθενείς πρέπει να φορούν συνεχώς μάσκα προσώπου όταν έρχονται σε επαφή με τους συγκατοίκους τους ώστε να μην τους μολύνουν
Καραντίνα των επαφών		
Συστάσεις για παραμονή στο σπίτι		

Μέτρο τήρησης κοινωνικών αποστάσεων	Ενδιαφερόμενοι (πέραν των δημόσιων υγειονομικών αρχών)	Παρατηρήσεις και ενδεχόμενα εμπόδια
Τήρηση κοινωνικών αποστάσεων σε συλλογικό επίπεδο		
Διακοπή λειτουργίας εκπαιδευτικών ιδρυμάτων: - Σχολεία (περιλαμβάνονται οι βρεφονηπιακοί σταθμοί, οι παιδικοί σταθμοί, τα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) [25] - Διακοπή λειτουργίας ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (περιλαμβάνονται τα πανεπιστήμια, οι ερευνητικοί οργανισμοί, οι επιστημονικοί οργανισμοί κ.λπ.)	Υπουργεία/αρχές σε τοπικό και/ή εθνικό επίπεδο με αρμοδιότητες στους εξής τομείς: - Υγεία - Εκπαίδευση - Εσωτερικές υποθέσεις - Τοπικές σχολικές αρχές - Εξωτερικές υποθέσεις - Πρυτάνεις/πρυτανικά συμβούλια δημόσιων και ιδιωτικών πανεπιστημίων - Διοικητικά Συμβούλια ερευνητικών οργανισμών - Σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων - Φοιτητικοί σύλλογοι	Παρατηρήσεις για τα εκπαιδευτικά ιδρύματα - Οι αρχές πρέπει να μεριμνούν για τη συνέχιση της εκπαίδευσης δίνοντας ωστόσο προσοχή στην άνιση πρόσβαση στην ψηφιακή εκπαίδευση - Τα φαινόμενα εγκατάλειψης της φοίτησης ενδέχεται να αυξηθούν όσο τα σχολεία και τα πανεπιστήμια παραμένουν κλειστά - Κοινωνική απομόνωση επειδή τα εκπαιδευτικά ιδρύματα αποτελούν πεδίο κοινωνικής δραστηριοποίησης και ανθρώπινης αλληλεπίδρασης - Πιέσεις από την κοινότητα και οικονομικές πιέσεις για να παραμείνουν τα ιδρύματα ανοιχτά Σχολεία - Οι γονείς ενδέχεται μην μπορούν να εργαστούν και θα υποστούν οικονομική ζημία· ορισμένοι ενδέχεται να χάσουν την εργασία τους, φαινόμενο που θα μπορούσε να πλήξει δυσανάλογα τα μονογονεϊκά νοικοκυριά - Σοβαρό πλήγμα για το σύστημα υγείας επειδή σημαντικό ποσοστό γυναικών εργάζεται στον τομέα της υγείας και οι γυναίκες αυτές θα πρέπει ενδεχομένως να παραμείνουν στο σπίτι για να φροντίσουν τα παιδιά τους - Σοβαρό πλήγμα για τη σίτιση των παιδιών επειδή πολλά παιδιά εξαρτώνται από τα σχολικά γεύματα Τριτοβάθμια εκπαίδευση - Τα πανεπιστήμια θα χρειαστεί ενδεχομένως να ακυρώσουν μαζικές εκδηλώσεις, όπως π.χ. συνέδρια, συνεδριάσεις για προγράμματα, εργαστήρια κ.λπ. με αποτέλεσμα να χάσουν κονδύλια - Οι ερευνητές θα χρειαστεί ενδεχομένως να αναβάλουν/ακυρώσουν ερευνητικά ταξίδια και επιτόπιες έρευνες με αποτέλεσμα να χάσουν κονδύλια - Οι αρχές πρέπει να λάβουν υπόψη τις ανάγκες των επισκεπτών-φοιτητών και του εκπαιδευτικού προσωπικού από άλλες χώρες που ενδέχεται να έχουν ειδικές θεωρήσεις εισόδου και/ή περιορισμένους πόρους - Για τις φοιτητικές εστίες πρέπει να υπάρξει ειδική μέριμνα και να εκδοθούν ειδικές οδηγίες - Τα ερευνητικά εργαστήρια θα χρειαστεί ενδεχομένως να διατηρήσουν μικρό μέρος του προσωπικού τους για τη διεξαγωγή των μακροχρόνιων και/ή ακριβών πειραμάτων ή για τη σίτιση/φροντίδα των πειραματόζωνων

Μέτρο τήρησης κοινωνικών αποστάσεων	Ενδιαφερόμενοι (πέραν των δημόσιων υγειονομικών αρχών)	Παρατηρήσεις και ενδεχόμενα εμπόδια
Διακοπή λειτουργίας χώρων εργασίας: • Γραφεία • Εργοστάσια • Εμπορικά καταστήματα • Κατασκευαστικές εταιρείες • Εστιατόρια, καφετέριες/μπαρ • Αθλητικά σωματεία • Μεταφορές εμπορευμάτων/επιβατών	• Υπουργείο Εμπορίου • Υπουργείο Οικονομικών • Υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης • Εργοδότες • Ομοσπονδίες επιχειρήσεων • Συνδικαλιστικές οργανώσεις	Παρατηρήσεις για τους χώρους εργασίας • Οι αρχές πρέπει να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να διασφαλίζουν τη συνέχιση των ζωτικής σημασίας υπηρεσιών (π.χ. υπηρεσίες επιβολής του νόμου, υγειονομική περίθαλψη, πυροσβεστικές υπηρεσίες, δομές μακροχρόνιας περίθαλψης, φαρμακεία, καταστήματα ειδών διατροφής, πάροχοι υπηρεσιών διαδικτύου, φυλακές και υπηρεσίες κοινής ωφελείας - νερό, φυσικό αέριο, ηλεκτρισμός) ακόμα και αν οι δυνατότητες στελέχωσης των εν λόγω υπηρεσιών είναι περιορισμένες • Εφόσον είναι δυνατό, οι υπάλληλοι πρέπει να εργάζονται από το σπίτι και να χρησιμοποιούν εργαλεία τηλεδιάσκεψης για τις συνεδριάσεις • Η τηλεργασία μπορεί να μην είναι εφικτή σε όλες τις περιπτώσεις και οι εργαζόμενοι είναι πιθανό να υποστούν σημαντική οικονομική ζημία και/ή να χάσουν την εργασία τους • Οι χαμηλόμισθοι και οι περιστασιακά απασχολούμενοι (συμβάσεις μηδενικών ωρών) ενδέχεται να δυσκολευτούν περισσότερο • Στους χώρους εργασίας που παραμένουν ανοιχτοί μπορούν να εφαρμόζονται ορισμένα από τα μέτρα τήρησης κοινωνικών αποστάσεων (βλέπε πίνακα 1) • Η οικονομική αποζημίωση που χορηγεί το κράτος στους πληγέντες από την πανδημία μπορεί να χαρακτηριστεί καίριο συστατικό της ευρύτερης στρατηγικής πρόληψης επειδή μπορεί να διευκολύνει την προσήλωση των πολιτών στα επιβεβλημένα μέτρα δημόσιας υγείας
Μέτρα για ειδικές πληθυσμιακές ομάδες που ζουν σε κλειστούς χώρους, μεταξύ άλλων: • Δομές μακροχρόνιας περίθαλψης [26] • Ψυχιατρικά ιδρύματα • Σωφρονιστικά καταστήματα κ.λπ.	Υπουργεία/αρχές σε τοπικό και/ή εθνικό επίπεδο με αρμοδιότητες στους εξής τομείς: • Υγεία • Εσωτερικές υποθέσεις • Δικαστικό σύστημα και όργανα επιβολής του νόμου	Παρατηρήσεις για τα ιδρύματα • Αύξηση προβλημάτων ψυχικής υγείας (π.χ. κατάθλιψη) στους ασθενείς/τρόφιμους και περαιτέρω αποξένωση των ασθενών /τροφίμων από την κοινωνία • Αυστηρές συστάσεις στους υπαλλήλους των εν λόγω ιδρυμάτων να μην προσέρχονται στην εργασία τους αν εκδηλώνουν συμπτώματα λοίμωξης αναπνευστικού και/ή πυρετό • Δυνατότητα διοργάνωσης διαδικτυακών οικογενειακών επισκέψεων, αν απαγορευτεί η πρόσβαση των εξωτερικών επισκεπτών για μεγάλο χρονικό διάστημα • Οι αρχές πρέπει να λάβουν κατάλληλα μέτρα για τον περιορισμό των λοιμώξεων εντός των δομών Σωφρονιστικά καταστήματα • Δυσφορία κρατουμένων, εξεγέρσεις

Μέτρο τήρησης κοινωνικών αποστάσεων	Ενδιαφερόμενοι (πέραν των δημόσιων υγειονομικών αρχών)	Παρατηρήσεις και ενδεχόμενα εμπόδια
Ακύρωση μαζικών εκδηλώσεων, μεταξύ άλλων: - Πολιτιστικές εκδηλώσεις (θέατρα, κινηματογράφοι, συναυλίες κ.λπ.) - Αθλητικές εκδηλώσεις (ποδόσφαιρο, αθλητικοί αγώνες σε κλειστούς και υπαίθριους χώρους, αγώνες μαραθωνίου κ.λπ.) - Φεστιβάλ - Λατρευτικές εκδηλώσεις - Συνδιασκέψεις [27, 28]	Υπουργεία/αρχές σε τοπικό και/ή εθνικό επίπεδο με αρμοδιότητα στους ακόλουθους τομείς: - Υγεία - Εσωτερικές υποθέσεις - Εξωτερικές υποθέσεις - Πολιτιστικές και θρησκευτικές υποθέσεις - Οργανωτικές επιτροπές (εθνικό και διεθνές επίπεδο) - Περιφερειακές και τοπικές αρχές - Επαγγελματικοί σύλλογοι και διοικητικά συμβούλια - Θρησκευτικοί ηγέτες και θρησκευτικές οργανώσεις	Όλες οι μαζικές εκδηλώσεις - Οικονομική ζημία για τους διοργανωτές και πιθανή αύξηση της ανεργίας - Οικονομική ζημία για τους θεατές (έξοδα εισιτηρίου, διαμονής, μεταφοράς κ.λπ.) - Οικονομική ζημία για τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις (μέσα ενημέρωσης, τροφοδοσία, χορηγοί κ.λπ.) - Πλήγμα για το γόητρο των εμπορικών σημάτων - Συνακόλουθη μείωση τουρισμού - Μείωση εσόδων από φόρους - Απογοήτευση οπαδών που θεωρούν την ακύρωση υπερβολικό μέτρο (είναι πιθανό να υπάρξει και πολιτικό κόστος) Λατρευτικές εκδηλώσεις Δεδομένου ότι οι θρησκευτικοί ηγέτες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, πρέπει να συμμετέχουν από τα πρώτα στάδια της διαδικασίας υλοποίησης των μέτρων ώστε να διευκολύνουν την προσήλωση των πολιτών στα μέτρα
Υγειονομικός κλοιός: Υποχρεωτική καραντίνα κτιρίων ή κατοικημένης/-ων περιοχής/-ων [29]	Υπουργεία/αρχές σε τοπικό και/ή εθνικό επίπεδο (που μπορεί να φτάσει έως και στο υψηλότερο επίπεδο διακυβέρνησης) με αρμοδιότητες στους εξής τομείς: - Υγεία - Εσωτερικές υποθέσεις - Περιφερειακές και τοπικές αρχές - Επιχειρηματικές ενώσεις και συνδικαλιστικές οργανώσεις - Ενώσεις ιδιοκτητών ακινήτων και ενοικιαστών - Δικαστικό σύστημα και όργανα επιβολής του νόμου - Πολιτική προστασία - Δομές μακροχρόνιας περίθαλψης - Σωφρονιστικά καταστήματα - Δομές ψυχιατρικής φροντίδας - Επικεφαλής κοινοτήτων και θρησκευτικοί ηγέτες - Εκπαίδευση	Όλες οι περιοχές - Εξετάζεται ποιες κατηγορίες δραστηριοτήτων και ατόμων θα μπορούσαν να εξαιρεθούν από τους περιορισμούς - Εξετάζονται οι ανάγκες των ηλικιωμένων, των ατόμων με αναπηρία και άλλων ευπαθών ατόμων (π.χ. άστεγοι, ψυχικά πάσχοντες και μετανάστες χωρίς νόμιμα έγγραφα) - Τα μέτρα πρέπει να ανακοινώνονται σε κατάλληλη χρονική στιγμή ώστε να ελαχιστοποιείται ο αριθμός των ατόμων που θα επιδιώξουν να «αποδράσουν» πριν από την επιβολή των μέτρων - Οι αρχές πρέπει να διασφαλίζουν την πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες, μεταξύ άλλων σε τρόφιμα, νερό, φάρμακα και υποδομές υγιεινής - Λειτουργικές υπηρεσίες κοινής ωφελείας (νερό, φυσικό αέριο, ηλεκτρισμός, διαδίκτυο) - Ανθρώπινα δικαιώματα των κατοίκων - Σημαντική οικονομική ζημία για όλη την περιφέρεια - Οι αρχές πρέπει να επανεξετάζουν συχνά το σκεπτικό εφαρμογής των μέτρων ώστε να εξακριβώνουν αν τα μέτρα τήρησης των κοινωνικών αποστάσεων εξακολουθούν να είναι αναγκαία - Οι αρχές πρέπει να διασφαλίζουν την πρόσβαση του πληθυσμού που βρίσκεται εντός του υγειονομικού κλοιού στις υγειονομικές υπηρεσίες - Οι αρχές πρέπει να διασφαλίζουν τη λήψη κατάλληλων μέτρων εντός του κλοιού για να περιορίζεται η μετάδοση του ιού στον πληθυσμό Επιχειρήσεις - Οικονομικές ζημιές για τις περισσότερες ή για όλες τις επιχειρήσεις - Απώλεια θέσεων απασχόλησης - Αλλαγή του τρόπου διεκπεραίωσης των εμπορικών συναλλαγών - Διακόπτεται η παροχή/παράδοση αγαθών/υπηρεσιών

Σημείωση: Για αναλυτική παρουσίαση αυτών των μέτρων και του σκεπτικού εφαρμογής τους, βλέπε πίνακα 1.

Συντακτική ομάδα (με αλφαβητική σειρά)

Cornelia Adlhoch, Agoritsa Baka, Massimo Ciotti, Joana Gomes Dias, John Kinsman, Katrin Leitmeyer, Angeliki Melidou, Teymur Noori, Anastasia Pharris, Pasi Penttinen, Paul Riley, Andreea Salajan, Jonathan Suk, Svetla Tsoлова, Marieke van der Werf, Emma Wiltshire, Andrea Würz

Παραπομπές

1. Anderson R, Heesterbeek H, Klinkenberg D, Hollingsworth T. How will country-based mitigation measures influence the course of the COVID-19 epidemic? *Lancet*. 2020.
2. European Centre for Disease Prevention and Control. Guidelines for the use of non-pharmaceutical measures to delay and mitigate the impact of 2019-nCoV. Stockholm: ECDC; 2020.
3. COVID-19: 'Top priority' must be on containment, insists WHO's Tedros: UN News; 2020. Available from: <https://news.un.org/en/story/2020/03/1058461>.
4. European Centre for Disease Prevention and Control. Outbreak of novel coronavirus disease 2019 (COVID-19): increased transmission globally – fifth update. Stockholm: ECDC; 2020.
- 4a. European Centre for Disease Prevention and Control. Novel coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic: increased transmission in the EU/EEA and the UK – sixth update, 12 March 2020. Stockholm: ECDC; 2020.
5. European Centre for Disease Prevention and Control. The use of evidence in decision making during public health emergencies. Stockholm: ECDC; 2019.
6. WHO. Report of the WHO-China Joint Mission on Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). Geneva: World Health Organization; 2020.
7. Hatchett R, Mecher C, Lipsitch M. Public health interventions and epidemic intensity during the 1918 influenza pandemic *PNAS*. 2007;104 (18):7582–7.
8. Medicine Io. Modeling community containment for pandemic influenza: a letter report. Washington, DC: National Academies Press; 2006.
9. Lai S, Ruktanonchai N, Zhou L, Prosper O, Luo W, Floyd J. Effect of non-pharmaceutical interventions for containing the COVID-19 outbreak: an observational and modelling study. *medRxiv*. 2020.
10. Ipsos Mori. Poll of 8 countries finds majority say coronavirus poses a threat to the world 2020. Available from: <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/poll-8-countries-finds-majority-say-coronavirus-poses-threat-world>.
11. United Nations, Economic and Social Council (UNESCO). Siracusa principles on the limitation and derogation provisions in the international covenant on civil and political rights, U.N. Doc. E/CN.4/1985/4, Annex (1985). United Nations; 1985 [Available from: <http://hrlibrary.umn.edu/instate/siracusapinciples.html>].
12. WHO. International Health Regulations. 3 ed. Geneva: World Health Organization; 2005.
13. Calain P, Poncin M. Reaching out to Ebola victims: coercion, persuasion or an appeal for self-sacrifice? *Soc Sci Med*. 2015;147:126-33.
14. Gonsalves G, Kapczynski A, Ko A, Parmet W, Burris S. Achieving A Fair and Effective COVID-19 Response: An Open Letter to Vice-President Mike Pence, and Other Federal, State and Local Leaders from Public Health and Legal Experts in the United States.: Yale School of Public Health, Yale Law School; 2020.
15. European Centre for Disease Prevention and Control. Guidance on community engagement for public health events caused by communicable disease threats in the EU/EEA. Stockholm: ECDC; 2020.
16. Desclaux A, Badjib D, Ndione A, Sow K. Accepted monitoring or endured quarantine? Ebola contacts' perceptions in Senegal. *Social Science & Medicine*. 2017;178:38-45.
17. Brooks S, Webster R, Smith L, Woodland L, Wessely S, Greenberg N. The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *Lancet*. 2020.
18. Brown L, Trujillo L, Macintyre K. Interventions to Reduce HIV/AIDS Stigma: What Have We Learned? : Horizons Program, Tulane University; 2001.
19. DiGiovanni C, Conley J, Chiu D, Zaborski J. Factors Influencing Compliance with Quarantine in Toronto During the 2003 SARS Outbreak. *Biosecurity and Bioterrorism: Biodefense Strategy, Practice, and Science*. 2004;2(4):265-72.
20. Barbera J, Macintyre A, Gostin L. Large-scale quarantine following biological terrorism in the United States – Scientific Examination, Logistic and Legal Limits, and Possible Consequences. *JAMA*. 2001;286(21):2711-7.
21. European Centre for Disease Prevention and Control. Outbreak of novel coronavirus disease 2019 (COVID-19): increased transmission globally – fifth update, 2 March 2020. Stockholm: ECDC; 2020.
22. European Centre for Disease Prevention and Control. Community and institutional public health emergency preparedness synergies – enablers and barriers. Case studies on acute gastroenteritis in two EU/EEA Member States. Stockholm: ECDC; 2019.
23. Willem L, Hoang T, Funk S, Coletti P, Beutels P, Hens N. SOCRATES: An online tool leveraging a social contact data sharing initiative to assess mitigation strategies for COVID-19. *medRxiv*. 2020.
24. International Organization for Standardization. ISO 22301:2019 Security and resilience — Business continuity management systems — Requirements. Geneva: ISO; 2019.
25. UNESCO. Covid-19 and education 2020 [Available from: <https://en.unesco.org/themes/education-emergencies/coronavirus-school-closures>].
26. CDC – Centers for Disease Control and Prevention. Strategies to prevent the spread of covid-19 in long-term care facilities (LTCF). Atlanta: CDC; 2020. Available from: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/healthcare-facilities/prevent-spread-in-long-term-care-facilities.html>.

27. Abubakar I, Gautret P, Brunette GW, Blumberg L, Johnson D, Pomeroy G, et al. Global perspectives for prevention of infectious diseases associated with mass gatherings. *The Lancet Infectious Diseases*. 2012;12(1):66-74.
28. World Health Organization. Key planning recommendations for mass gatherings in the context of the current COVID-19 outbreak - Interim Guidance WHO; 2020 14 February 2020
29. CDC – Centers for Disease Control and Prevention. Preventing COVID-19 spread in communities. Atlanta: CDC; 2020.
30. Imperial College COVID-19 Response Team. Impact of non-pharmaceutical interventions (NPIs) to reduce COVID19 mortality and healthcare demand. 16 March 2020. London: Imperial College; 2020. Available from: <https://www.imperial.ac.uk/media/imperial-college/medicine/sph/ide/gida-fellowships/Imperial-College-COVID19-NPI-modelling-16-03-2020.pdf>
31. Qualls N, Levitt A, Kanade N, et al. Community mitigation guidelines to prevent pandemic influenza — United States, 2017. *MMWR Recomm Rep* 2017;66(No. RR-1):1–34. Available from: <http://dx.doi.org/10.15585/mmwr.rr6601a1>
32. World Health Organisation. Non-pharmaceutical public health measures for mitigating the risk and impact of epidemic and pandemic influenza. Geneva: WHO; 2019. Available from: https://www.who.int/influenza/publications/public_health_measures/publication/en/
33. European Centre for Disease Prevention and Control. Resource estimation for contact tracing, quarantine and monitoring activities for COVID-19 cases in the EU/EEA. ECDC: Stockholm; 2020.
34. Ali ST, Cowling BJ, Lau E, Fang VJ, Leung GM. Mitigation of influenza B epidemic with school closures, Hong Kong, 2018. *Emerging infectious diseases*, 24(11), 2071–2073. Available from: <https://doi.org/10.3201/eid2411.180612>
35. Public Health England. Guidance on social distancing for everyone in the UK – 20 March 2020 [internet, accessed 23 Mar 2020]. London: PHE; 2020. Available from: <https://www.gov.uk/government/publications/covid-19-guidance-on-social-distancing-and-for-vulnerable-people/guidance-on-social-distancing-for-everyone-in-the-uk-and-protecting-older-people-and-vulnerable-adults>